

OLIV TA'LIM TIZIMIDA MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH TEKNOLOGIYASI

Nuraliyeva Barno Quدرات qizi

Toshkent Moliya Instituti

Iqtisodiy tahlil kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada oliy o'quv yurtlarida mustaqil ta'lim soatlari tashkil etish, talabalarni bu mustaqil ta'lim vazifalarini bajarishi orqali o'z-o'zini tarbiyalashni, mustaqil fikrlash, bilimlarini o'zlashtirishda o'zini faolligini oshirish kabi masalalar ko'rib chiqilgan

Kalit so'zlar: Mustaqil ta'lim, malaka, muammoli vaziyatlar, ko'nikma, bilimlarni o'zlashtirish, fikrlash, ta'lim texnologiyalari, rivojlanish faoliyati.

Xozirgi kunda oliy ta'lim tizimida auditoriya soatlari bilan birga talabalar fanni o'zlashtirishlari uchun mustaqil ta'lim soatlari xam ajratiladi va bu soatlarni tashkil etish talab va me'zonlari fanning o'quv uslubiy mohiyatidan kelib chiqadi. Mustaqil ta'lim bu talabalarning o'z - o'zini tarbiyalash, mustaqil o'qish-bilishlarni o'zlashtirish, tasavvurlarni rivojlantirish tushuncha malaka ko'nikmalarni hosil qilishi bo'yicha o'quv jarayonlarining sub'ektiv maqsadiga muvofiq muntazam mustaqil faolligini tashkil etishidir.

Mustaqil ta'lim tashkil etishning bir nechta omillari mavjud bo'lib, bu omillarning birinchi tamoyillaridan biri - ilmiy yo'llarni va ilg'or pedagogik tajribalarni aqliy ravishda o'zlashtirishdir. Ilmiy bilimlar -voqelikning haqqoniy in'ikosidir. Mustaqil ta'limning ilmiyligi qoidasi o'qituvchining o'quv materialidagi qonuniyatlarni aks ettirishi, tushunishi, o'zlashtirishi uchun to'g'ri sharoit yaratish maqsadida zarurdir.

Nazariy qoidalarni tushunishi, materialni ilmiy asosda izohlab berishni muhim belgisi bo'lib, u o'quvchini fikrlash faoliyatini xususiyatlarini belgilaydi. Ilmiy bilimlar ilmiyligiga xos voqelikni har xil darajada aks ettirishi mumkin. Ilmiy izoh mustaqil ta'limning hamma bosqichlariga har bir guruhda ilmiylik qoidalari vazifalaridan biri - nazariy ma'lumotlar tuzilishi, shu ma'lumotlarda

tevarak - atrofdagi dunyoni qanchalik chuqur aks etganligi nuqtai nazardan bilib olishidir. Ilmiy bilimlarni egallash jarayonida ta'lim o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash, e'tiqod tarkib topadi.

Ta'lim oluvchilarga mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar o'z navbatida darsdan olingan bilim malaka, ko'nikmalarini mustahkamlashni qo'llay bilish, ongli o'zlashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bu borada har bir o'quvchining o'ziga xos

xususiyatlariga ko'ra guruhlarga bo'lib, ularga alohida mustaqil ta'lim berish natijasini alohida hisobga olish zarur.

Mustaqil ta'limni berishda muammo belgilarini aniqlash, muhim ma'lumotlarni ikkinchi darajali ma'lumotlardan ajratib olib, omil va qo'shimchalarni izlab topish imkonini beradi. Ta'lim oluvchilarni darsdan olgan bilimlarini mustahkamlash, o'z-o'zini tarbiyalash, mustaqil ishlashlari, bilimlarini rivojlantirishi, tushuncha, malaka, ko'nikmalarni hosil qilishi bo'yicha o'quv jarayonining sub'ektiv maqsadiga muvofiq muntazam mustaqil ta'limni tashkil etishdir.

Mustaqil ta'lim - muvaffaqiyatli bajarilganda ta'lim oluvchilarning mustaqilliklarini tarbiyalab boriladi.

Ta'lim o'quvchilarga mustaqil ta'limni masala ko'rinishida taklif etish, aniq muammoli vaziyatlarda shartlarni izlash yoki ifoda etish jarayonida subyektlar tomonidan tashkil etuvchi faoliyatini go'yoki o'quvchilar o'rniga o'qituvchi bajargandek bo'ladi.

Mustaqil o'qishda shartlar oldindan ma'lum qilinmaydi. Agarda o'qituvchi tomonidan beriladigan ta'limiy mustaqil ishlarni bajarish jarayonida o'quvchi yechim yo'lini topa olmasa, u holda aniq vaziyatga duch kelib ushbu mustaqil ishni yechimini izlashga imkon beruvchi holatga aylantira olmaydi.

Mustaqil ta'lim ma'lum didaktik vazifalarga qat'iy amal qilishni taqozo etadi.

Mustaqil ta'limning shartlari avvaldan tuzuvchi tomonidan belgilab qo'yilganda, ta'lim o'quvchilardan o'zgartirish malakasini namoyish qilish talab etilmaydi.

Mustaqil bilim olishda ko'proq shartlari ifoda etilmagan topshiriqlarni bajarishga to'g'ri keladi. Mustaqil ta'lim asosida sub'ekt shartlarni o'zgartirishi qonunlari bilan tanishadi, aniq bir muammoni tahlil qilish va mustaqil ishini bajarishda mavjud ko'nikma va malakalardan foydalanadi. Mustaqil ta'lim yordamida tushunchalarni shakllantirish, subyektlarga mustaqil ravishda muammo belgilarini aniqlash, muhim ma'lumotlarni ikkinchi darajali ma'lumotlardan ajratib olish

va qo'shimchalarni izlab topish imkonini beradi. Mustaqil ishlashni ta'minlashga imkon beradigan mustaqil ta'lim -tushuncha, sabab va qadriyatli

yo'nalishlarni o'zlashtirishi past darajali va qoniqarsiz bo'lgan o'quvchilar uchun qulay sharoitni yaratishni ko'zda tutadi.

Mustaqil ta'limning ilmiy bo'lishi qoidasi ta'lim jarayonida ta'lim o'quvchilarni hozirgi zamon darajasiga muvofiq kelajak ilmiy bilimlar bilan qurollantirish yoshlarni ilmiy tadqiqot usullari bilan tanishtirib borishni ta'minlashga qaratilgan.

Mustaqil ish – uning tizimli, izchil bo'lishi bilan bog'liqdir. Izchillikning xarakterli belgisi shundaki, u o'quvchilarning oldindan o'zlashtirgan bilim va malakalari zamirida yangi bilim, ko'nikma, malakalarni yana ham chuqurlashtirishi, kengaytirishi va mustahkamlashni ta'minlashga qaratilgandir.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Нишоналиев У.Н. Янги педагогик ва ахборот технологиялари: муаммолар, ечимлар.// Педагогик таълим. Тошкент. 2001. №3. -23-24 б.
2. О'. Қ. Толіпов., М. Usmonхо'jaeva "Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari" Т-"FAN" 2006 yil.
3. *Mustaqil ta'lim – ta'lim samarodorligini oshirish omilli. Xalq ta'limi jurnali*
4. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. - Москва: Просвещение, 1997. С. 7.